

DRAAMATEATRI LEHT

Onu Bella tähestik →
Teoreem →
Varumehed →

Sammud →
12 vihast meest →
Laine Mägi →
Ahto Abner →

Kevad 2023

Draamateater

OTSE ALATEADVUSEST

Eesti Draamateater kolib suveks Noblessnerisse. 10. augustil esietendub valukoja Nobeli saalis „Onu Bella tähestik”. Onu Bellast räägivad näidendi autor ja lavastaja **Kertu Moppel** ning Bella sõber **Mart Juur**.

Vastab Kertu Moppel

Sina ja Onu Bella? Mis sind Onu Bella juures huvitab?

Mart Juur, kelle tütar on sama vana kui mina, ütles: „Bella on kiht selle põlvkonna alateadvuses.” Ma ise tunnen, et see on tōsi, aga miks ta on? Mida see nähtus „Bella” minu jaoks tähendab? Miks ta tekitab minus tundeid ja mis tundeid? Seda ma tahakski uurida.

Tartu Ülikoolis maalikunsti õppides paljudele mu kursakaaslastele meeldis Bella muusika, aga keegi ei saanud aru, miks. Bella karakter on nii ambivalentne, ta on korraga kõike: samal ajal kõrge-madal, intelligentne-lollakas.

Kui vana sa ise olid Bella kõrgajal?

Algklassides. Seitse-kaheksa. Ma olen ise ka Tartust pärit ja ma olen temaga kohtunud. Algklassides oli meil lemmikloomapäev. Bella töötas siis loomakliinikus, laboris. Meie läksime sõbrannaga, mõlemal oma hamster augulise kaanega 3-liitrises purgis, ja siis nägime – oo, Onu Bella on päevajuht. Me olime kodus salaja tema kassette kuulanud, kuidas „ukse vahelt piilub paljas naine” jne. Itsitasime – näe, tema ongi see naljakas mees. Aga Bella ise oli väga väärikas, viisakas, käitus meie loomadega ülimalt professionaalselt. Ma mäletangi seda segaduse tunnet, sest minu arvamus Bellast ja päris Bella ei läinud üldse omavahel kokku. Ta oli väga sõbralik ja tore. Nii ma teda mäletangi.

Tuleb sul une pealt mingeid Bella tsitaate ka?

Muidugi. Bella „Tähestiku laul” on otse minu alateadvusesse läinud. Ma oskan seda edaspidi ja tagurpidi tsiteerida. Aga neid on veel. Põhiline, millele ma mõtlen iga peo ajal ja järel: „Tüütavad jutud, millel polnud sisu, võtsid minult ära viinavõtmisisu.” Ta räägib pidutsemisest, aga samas ta ei ülista seda. Näiteks laulab: „Mul on häbi, mida olen teind, nii häbi, et silmad maas.” Või siis suurepärase pala „Tahan saada heaks”, kus ta laulab: „Tahan saada heaks ja kohe. Ma ei taha enam võtta napsi, vaid kasvatada väikseid lapsi. Tahan saada heaks, oo-jaa-jaa. Tahan saada heaks ja kohe.”

Milline lavastus see tuleb? Muusikal?

Me kasutame kindlasti väga palju Onu Bella muusikat, aga palade seaded tulevad natukene „peenemad”. Lavale tuleb *live*-bänd ja me soovime helikeelt veidi varieerida, et pakkuda sellele teada-tuntud 90-ndate diskosaundile veidi

vaheldust ka.

Lavastuse keskmes on aga Onu Bella kui väljamõeldud karakter, kelle autor on Igor Maasik. Me vaatame Bellat kui fenomeni, mitte me ei jutusta Igor Maasiku elulugu. Seetõttu ei ole meil ka ühte kindlat osatäitjat, kes Bellat kehastab. Vastupidi – Bellasid on mitu.

Kas näitlejad peavad õppima viisipidamatust?

Mõned tõesti. Näiteks Karmo Nigula on väga musikaalne ja tema peab tõesti Bella moodi mõdalaulmist harjutama. Aga näiteks Tõnis Niinemets tõenäoliselt laulab lihtsalt nii hästi kui ta oskab ja tulemus ongi üsna Bella-lähedane. Tõenäoliselt on see esimene ja viimane muusikalavastus, kus Tõnis Niinemets saab osaleda.

Bella on mõnes mõttes oma ajastust lahutamatu. Aga kes või mis on Bella praegusel poliitkorrektsuse ajastul?

Lavastuse fookus on vabadusel. Seda tajuti siis üht moodi, nüüd täiesti teisiiti. Bella ise kehastab ka teatavas mõttes vabadust. Kuigi Onu Bella laulis viinapanemisest ja prostituutidest, on mitmed inimesed mulle öelnud, et Bella oli nagu „valge luik”, kes oma aristokraatlikkusega tõusis madalast argipäevast kõrgemale. Kui ümberringi üritati lääne ilusaid ja rikkaid kopeerida, siis ta tegi seda kõike näiliselt kaasa. Ainus vahe oli selles, et ta ise ei olnud ilus, ei olnud rikas, ei olnud isegi andekas.

Mulle meeldib Bellast mõelda kui punkarist. Tsiteeriksin Erik Moorat: „Punk on see, kui sa teed midagi olemasolevate vahenditega oma võimete piires.” Bella ei tee nägu, et ta on midagi enamat. Kui ei ole antud, siis ei ole. Selles ongi midagi vabastavat ja ausat, mis ikka veel kõnetab.

Ma olen rääkinud ka naisega, kes ennast Bella lavašoudes paljaks võttis. Tema ütles, et see ei olnud kuidagi ebamugav. Vastupidi. Tema jaoks oli see vabastav mäss. Ja nii palju, kui ma video vahendusel näinud olen, mõjub see endiselt vabastavalt. Selline tunne, et võta või ise paljaks ja hüppa laval ringi. Vabadus olla nagu sa oled ongi mõnes mõttes Bella paradis.

Kertu Moppel

„Onu Bella tähestik”

Lavastaja → Kertu Moppel
Kunstnik → Arthur Arula
Valgus- ja videokunstnik → Rommi Ruttas
Helikujundaja → Lauri Kaldoja
Koreograaf → Märt Agu
Laval → Tõnis Niinemets, Hilje Murel, Inga Salurand, Karmo Nigula, Lauri Kaldoja, Jüri Tiidus, Ivo Uukkivi, Anne Tümpu, Liisa Pulk
Bänd → Ahto Abner, Marvin Mitt, Indrek Mällo, Kristjan-Robert Rebane

Esietendus 10. augustil 2023
Noblessneri valukoja Nobeli saalis.

Onu Bella – Tõnis Niinemets.
Foto: Kadri Hallik.

BELLA MITU NÄGU

Vastab Mart Juur

Mis Onu Bellas on sellist, et ta seniajani meie teadvuses püsib? Tema karjääri tipp kestis ju pelgalt paar aastat. Mis see oli, mille ta ära tabas?

Bella karjääri tipp oli tõesti lühike ja põhiliselt toetub see tema kassetile „Ma võtsin viina” ja sealtki teatakse eelkõige just nimilugu. Tema menu oli aga väga mitme asja kokkulangevus. Esiteks aeg – ta tegi oma asja hetkel, mil vana Vene aeg oli läbi ja uus Eesti aeg polnud veel käes. Valitses teatav peataolek. Tundus, et kogu Eesti pop-muusika, mis oli tehtud eelneva kolme kümnendi jooksul (Fix, Apelsin, Rock Hotel jne), ei sobi enam. Püüti leida uut Eesti asja. See tuli ka, aga tība hiljem – kõik need Terminaatorid, Smilersid, Caatrid. See vahepealne hetk oli eikellegimaa ja sinna sattuski Bella.

Ta tuli välja väga iroonilise kavaga. Ühelt poolt oli see naljakas, teisalt oli seal sügavam tähendus. Ta oli nii üle vōlli, hullumeelne, piirideta, nagu ka aeg ümberringi. Teisi artiste oli veel, aga Onu Bella oli kõige tugevam märk – ta ei olnud kaasamäägija, kes „tahab ka kuidagi lääne moodi olla, aga ei oska”. Tema tegi oma asja nii „halvasti”, nii suure lihtsustusega, et see saatis ühiskonda väga selge signaali. Tagantjärele võib öelda, et ta oli segaduse aja märk.

ENSV-aeg lõppes Mattiiseni isamaaliste lauludega, mis olid samuti suured lihtsustused. Need panid ühele ajastule punkti. Tundus, et pärast seda algab mingi Kungla kuldne elu, aga see tunne läks üsna ruttu üle. Võib öelda, et Bella võttis teatepulga Mattiisenilt üle ja just seda nende ühised naljasaated teles ja koos musitseerimine tähistasidki.

Bella jäi lühikesest tähelennust kõigile eredalt meelde, sest kõik, kes sellel ajal elasid, mäletavad kogu seda ajastut väga eredalt. Suured üleminekud on väga emotsionaalsed, mälu talletab seda kirkamalt ja Bella oli ajastu lahutamatu osa. Inimesed mäletavad seda perioodi muidugi väga erinevalt – mõne jaoks on see väga lootusrikas koiduaeg, mõni mäletab seda kõige kokkukukkumisenä; mõne jaoks on see väga piinlik aeg; mõnele lootusrikas ja uljas aeg. Ja kõik need erinevad mälestused rulluvad nüüd lahti läbi Bella loomingu.

Bella sattus õnnelikku hetke, aga et sinna sattuda, pidi Bellal olema ka tema eelnev ajalugu ja karjäär. Ta oli palju lugenud, palju kuulanud – tema muusikamaitset mõjutas näiteks väga tugevalt Frank Zappa ja kogu progerocki esteetika. Oma eksiliiaastatel Narvas, kus ta keemiaõpetajana töötas, jõudis ta paljude asjade üle järele mõelda. Ta ei olnud hull, kes lihtsalt „läheb ja teeb”. Bellal eelnes igale aktile pingeline mõttetöö. Tänu sellele suutiski Bella sõnastada asju selliselt ära, et neid tsiteeritakse tänaseni.

Kas seda, mida Bella tegi, võib nimetada pungiks? Oli ta punkar?

Bella alustas küll punkarina. Pungi raskuskese oli siis muidugi Tallinnas, tema oli

Tartus. Bella bändi üks esimesi nimesid oligi vist Provints, hiljem Öörahu. Ühelt poolt on provintslikkus koorem, aga teiselt poolt see vabastab su kohustusest olla cool. Vennaskond ja mõned veel nägid väga vaeva, et olla cool. Bella isegi ei üritanud. Nad muidugi kõlasid kehvasti, nagu kõik selleaegsed punkbändid, aga neil oli ka glämmi elemente. Kui muidu oli ENSV lõpuäegne punk tugevalt poliitiline, siis Bella looming oli pigem selline „külavahemeeste jauramine sõltumata riigikorrast”. Nad kandsid pigem ajatut Eesti lorilaulu traditsiooni.

Peale selle, et punk on protest, agressiivne ja ühiskondlikult terav, tema allhoovus on alati tugev huumorielement. See, mille kohta öeldakse „eneseteadlik iroonia”, mitte ainult iroonia ühiskonna ja autoriteetide, vaid ka iseenda pihta. Selles mõttes oli Onu Bella väga punk, aga mitte ainult.

Miks seksuaalsus nii keskkseks Bella puhul tõusis? Oli see soov šokeerida?

See oli see aeg, kus ajalehed avastasid, et seks müüb. Märgiline nähtus oli ajakiri Uus pilk, mis ilmus korra kuus ja mis sisaldas ainult kahte tüüpi materjali: Hannes Walteri ülevaated EW ajaloost ja Vabadussõjast ning pehmemat sorti erootika ja paljaste tüdrukute pildid. Ajalugu ja seks – need olid kaks vaala, mis mõnda aega kandsidki ühiskondlikku mõtet. Samal ajal diskuteeriti isegi riigikogus, kas legaliseerida prostitutsioon. Prostituuat ja sutenöör olid täiesti auväärsed elukutsed.

Pornograafia oli vene ajal ka olemas, aga peidus. 90-ndatel vajus kogu see seksi ja erootika kammajaa korraga välja.

See, et ta šokeeris – ühiskond oli ka valmis šokeeruma. Ühiskond lausa ootas, et keegi tuleks ja šokeeriks. Bella tegi selle ära. Ühest küljest tingis need teemad ühiskond, aga teisalt tuli see ka orgaaniliselt tema seest. Ta ei olnud „lihtne inimene”. Ta konstrueeris ennast korduvalt, näiteks vahetas nime. Ta tegi endaga kogu aeg kunsti. On olemas esitajad, laulukirjutajad, Bella oli ikkagi artist. Tema sfäär ei piirdunud ainult muusika ja lavalise aktiga, vaid seal on ka kirjandus, film (nii palju kui ta viimastel aastatel jõudis sellega tegeleda). Bella on minu jaoks pigem kunstnik. See, mille kohta saksa keeles öeldakse *gesamtkunstwerk*.

Temaga suhtlemine oli ka seetõttu vahel väsitav. Ta ei olnud „poiss naabertänaval”. Jah, ta elas Tartus, töötas lemmikloomakliinikus, justkui väga lähedal, aga tal oli ka roll väljaspool lava. Ta oli enda isiku tähtsusest teadlik. Ühelt poolt ta justkui ei sallinud avalikku tähelepanu. *Backstage* oli tema jaoks püha ja privaatne. Sinna ei tohtinud keegi tulla. Samal ajal, kui ta sattus olukorda, kus tema Bellaks-olemisest välja ei tehtud, võis ta leili minna, suled kohevile ajada nagu paabulind ja skandaalitsema hakata.

Kui keegi soovib tulla lavastust vaatama, siis milliste Bella teoste abil ennast õigele lainele viia?

Põhialbum on kassett „Ma võtsin viina”. Seda võiks kuulata. Kindlasti tasub lugeda ka tema raamatuid. Eriti just tema esimest, mille nimi on samuti „Ma võtsin viina”. Ühelt poolt on see ajastu kroonika ja näitab, kui lõbus, naljakas ja ootamatu oli elu 90-ndate alguses. Teisalt – kes tahab päriselt teada, mis inimene Bella oli, mis tema seos toimus, siis tema raamatutes avaldub see kõige selgemini. Isegi tema keemiaõpikus ja kokaraamatus vilksavad need kohad, kus saab aru, kellega päriselt on tegu.

Mehis Pihla

Külaline – Liisa Saaremäel
Foto: Johan Elm.

PASOLINI HALASTAMATU POEESIA

Pier Paolo Pasolini „Teoreem“

Lavastaja → Juhan Ulfsak
Kunstnik → Laura Pählapuu
Kostüümikunstnik → Jaanus Vahtra
Muusikaline kujundaja → Jakob Juhkam
Valguskujundaja → Priidu Adlas
Videokunstnik → Emer Värk
Dramaturg → Eero Epner

Osades → Liisa Saaremäel, Mari Abel, Marian Eplik, Teele Pärn, Jaan Rekkor, Ursel Tiik

Pasolini jutustuse „Teoreem“ itaalia keelest tõlkinud Merike Pau

Esietus 15. aprillil 2023 suures saalis.

Hästi elava kodanliku perekonna rahulikku idüllilist elu astub ühel päeval meeldiv tundmatu. Tal tekivad intiimsed suhted kõigi perekonnaliikmetega, mis peagi ulatuvad kaugemale sõprusest. Isa, ema, poeg ja tütar tajuvad, et midagi väga olulist neis on muutumas. Linnud laulavad, riided langevad, vabrikuviled undavad ja teenijad minestavad.

Lavastaja Juhan Ulfsak, lavastuste alusmaterjali valides on vahel oluline ainult konkreetne tekst või stsenaarium, vahel on aga tavapärasest olulisem ka selle autor ning temaga kaasatulev omamaailm. Kuidas seekord?

Antud juhul olid olulised mõlemad, nii „Teoreemi“ tekst kui ka selle autor Pier Paolo Pasolini laiemalt. Ma sain Pasolini vastuolulise maailmaga esimest korda kontakti siis, kui nõukogude ajal näidati tänases Heliiose kinos Pasolini filmide retrospektiivi ning kultuurihuvilise noorukina vaatasin kõik filmid ära. Ei saa öelda, et „Teoreem“ oleks filmina kõige rohkem meelde jäänud, ent Pasolini muutus mingil moel müütiliseks kangelaseks. Tema loomingus on väga huvitav mikstuur seksuaalsest ambivalentist, religioosest ülevusest ja kriitilisest marksismist. Tema teostes ja filmides otsitakse heakskiitu ja samas pettutakse, kõik on seotud ja vastandatud ning kõige alt kumavad mingid väga tugevad ürgsed impulsid.

„Teoreemi“ puhul valisin ma alusmaterjaliks mitte stsenaariumi, vaid jutustuse. Olen töötanud mitmel korral teatris filmistsenaariumitega, tahtsin seekord kirjandust. Jutustuses avanes Pasolini poeedina, tema sõnakasutus, süntaks, kirjelduste poeesia on erakordsed. Aga muidugi olid ennekõike olulised Pasolini ideed, mis tekitavad intriigi ja plahvatusohtlikkust. Lavastuse valmimise käigus selgub, kas üldse ja mis sellest tõesti ka plahvatab, millised osad alluvad teatrikeeled ja mis mitte, kuid alguspunkt on olemas. Kuna teatri väljendusvahendid erinevad filmi või kirjandusteose omast, siis tuli leida teatrilise ainuomased viisid Pasolini väga filmiliku ja väga poeetilise tunnetuse väljendamiseks.

Miks sa tahtsid lavastada „Teoreemi“ just Eesti Draamateatris?

Õigupoolest oli lähtepunktiks mitte „Teoreem“, vaid soov lavastada Draamateatris.

Miks?

Sest klassikalisemat lava Eestis ei ole kui Eesti Draamateatri oma ning kui midagi on klassikaline, siis see tähendab, et ta vajab pidevat uurimist, uuesti defineerimist – ning see pakub mulle huvi. Me vaatame itaalia lava kui suurt ekraani ning see peaks võistleva Netflixiga, mis suudab toota seriaale, kus üks episood maksab rohkem kui meie riigi aastane kultuurieelarve. Kui lava hakkab Netflixiga võistleva, siis ta sureb. Ent teisalt sobib antud ekraan endiselt lugude jutustamiseks ning kui olla aastal 2023 romantiliselt ja hästi meelestatud lugude jutustamise suhtes, siis tuleb esitada küsimus: kuidas sellel laval lugusid jutustada? Loomulikult oleks esimene impulss kõik tagurpidi keerata, vett täis valada, sametist toolid välja visata. Aga võib-

olla uurida võimalust, kus vaatamegi lava kui suurt ekraani: kas ja kuidas ta meiega kõneleb. See on väga huvitav väljakutse, sest erinevalt *blackbox*’ist ei ole kõik neli suunda vabad, on ainult frontaalne suund ja lisaks selle lava ja ruumi konventsioonid ning traditsioonid. Selle kõige keskel huvitab mind küsimus: mis on Eesti Draamateatri suurel laval see, mis on autentne ja jutustamisväärne?

Sa oled lavastajana kasutanud vorme, mis pealtnäha tegelevad hoopis loo lõhkumisega: assotsiatsioonid, sürrealism, ambivalents ja nii edasi. Proovides rõhutada sa samas alati, et kõige olulisem on lugu. Miks lugu?

Sest me ei saagi ennast teisiti väljendada kui loo kaudu, meie minapilt, identiteet, moraal, religioon ja ajalugu on kõik lood. Eriti hästi jutustatud lugusid hakatakse tõeks pidama ja osade puhul isegi tapma. Lugude abil me määratleme ennast ja lugude abil suhtleme me teistega. Me keeldume olemast pelgalt bioloogia, me tahame olla oma väikese looga osa suuremast muinasjutust. Loo jutustamine ei tähenda minu jaoks ainult sõnalist narratiivsust, vaid väga erinevate impulsside kasutamist, muuhulgas emotsioone.

Ent lugu on vist ka miski, mille kaudu ma saan kõigepealt endaga ja siis loodetavasti ka vaatajaga kontakti. Kontakti tahaks aga sellepärast, et kui seda mitte tahta, siis milleks üldse teatrit teha?

Pasolini on väga poeetiline, väga kirjanduslik. Kas kirjanduslikkus või rõhutatud poeetiline sõna on teatris takistuseks?

Pasolini on poeet küll, kuid ta võitleb kõigega ja kõigiga, mis liigub ning on. See kehtib ka poeesia kohta. Tema poeesia on korraga provokatiivne ning dramaatiline ning dramaturgiline ja poeetiline. Kuid ta ei ole hõllanduslik. Kui ta ütleb asju, siis väga otse, tema poeesia on halastamatu. Pasolini poeesia ei vii sind sfääridesse, vaid lõikab sisse.

Üheks oluliseks teemaks Pasolini loomingus ja ka „Teoreemis“ on kodanluse kriitika. Teiselt poolt on sul sügav umbusk, kui teater hakkab moraliseerima. Kuidas ühendada teatris kodanluse kriitika ja moraliseerimise vältimine?

See ongi väga keeruline. Esmalt peab antud konfliktist olema teadlik ning seda teadlikkust ka mingil moel näitama. Me ise võime proovisaalis suurepäraselt teada, et kui me kritiseerime kodanlust, siis me kritiseerime iseennast, kuid teatrilaval võib kõik ikka välja kukkuda mannetu moraliseerimisena ja epistli lugemisena.

Pasolini on õnneks hädas kodanluse määratlemisega. Tema maailmas ehk 1960-ndate Itaalias oli märgata, kuidas suurkodanlus muutub väikekodanluseks ning seda teemat Eestis pole kunagi olnud. Küll aga tähendas antud protsess, et Itaalias tekkis ulatuslik keskklass ja see on kindlasti tänase Eestiga seotud. Nad võitsid isegi valimised. Pasolini oli marksistina selle kõige suhtes irooniline, aga ka eneseirooniline. Pole kahtlust, et tal läks majanduslikult kenasti ning et ta oli antud vastuolust teadlik. Tema segadus või pingutus tuleb mujalt. Ja nimelt: ta pole kindel, kas suurkodanlus, keda ta marksistina vihkab – kas selle kadumine on hea või halb. Lõpuks muutuski ta anarhistiks, sest ei osanud lõplikku seisukohta võtta. Neil põhjustel ei moraliseeri ta kodanluse üle, vaid küsib, kas peaks neid mõistma või kas me peaks ehk ise olemagi kõik kodanlased.

Mis on sinu seisukoht?

Kõiki võiks mõista. Seda enam, kui oled lavastaja või näitleja.

Miks sellisel juhul „seda enam“?

Kritiseerida või analüüsida saad ainult siis, kui mõistad. Vastasel juhul esitad midagi, mida sa oled kuskilt lugenud. Probleem on tõeline ainult siis, kui see on natuke ka sinu probleem.

Pasolini teemades, aga ka kirjeldustes aimub selgelt 1960-ndate Itaaliat. Kas see oli suureks takistuseks?

Ei olnud. Me vaatame huviga USA gangsterfilme, mõistame nende koodeksit, kuigi isiklikku sidet meil selle maailmaga ei ole. Aga vaatajad mõistavad kultuurilisi erinevusi, suudavad neid lugeda märkidena ning üldistada ja kohandada. Liiga palju ei pea seda teater nende eest tegema, ega vaataja rumal ei ole.

Pealegi usun ma, et paljud meie väikekodanlikud igatsused on just suurkodanluse ajastust ja me kopeerime neid alates sambakestest ja lõpetades paplihekkidega. Kontekst võib olla „Teoreemis“ Itaalia oma, kuid kultuuriliselt ei erine see kõik nii üliväga palju.

Üheks Itaalia-spetsiifiliseks teemaks on „Teoreemis“ religioon, mis Itaalias on endastmõistetav, Eestis aga võõras. Sa tahtsid algusest peale, et see kihistus kindlasti sisse jääks. Miks?

Minu jaoks ei olnud küsimus religioonis, vaid ime võimalikkuses. Inimesed ei ole õnnelikud ja rahul ning nad tahavad imet oma ellu. Nad tahavad midagi rohkemat kui see, mis on. Meil Eestis, aga võib-olla laiemalt kogu maailmas otsitakse sageli lahendusi esoteerikast, kuid antud juhul on ime ootus seotud klassikalise religioosse kontekstiga. Nii et küsimus pole religioonis, vaid selles igatsuses, mis väljendab ennast religioonis. Ootuses ja lootuses, et tuleb miski või keegi ning muudab minu elus kõik. Kas paremaks või halvemaks, see on juba iseküsimus. Aga ta muudab. Ja kõik.

Veel üks oluline teemakimp on seksuaalsus, mis suudab näidata inimest nii õrna kui ka brutaalsena, nii arvestava kui ka egoistlikuna, nii empaatilisena kui ka ärakasutajana. Mis sind huvitas?

See, et jumala või ime puudutus on Pasolinil just nimelt seksuaalne. Ühest küljest on antud seksuaalne puudutus või penetreerumine kodanlasse metafoorne, kuid teisest küljest on ta selgelt lihalik ning see lihalikkus kui religioosse ime katalüsaator on kahtlemata provokatiivne ja huvitav.

Eero Epner

MIKS TUUA IMMIGRANDID SUURELE LAVALE

Soome Rahvusteatri ja Eesti Draamateatri koostöölavastus „Varumehed“ annab hääle Eesti inimestele, kes teevad Soomes kõiki neid töid, mida soomlased ise ei tee. Soomes elab püsivalt üle 50 000 eestimaalase, lisaks need, kes lühemaks või pikemaks ajaks Soome läinud. Näidend põhineb mahukal dokumentaalsel materjalil. Eestlasest autor **Andra Teede** ja soomlasest lavastaja **Aino Kivi** räägivad nende ühistöös sündinud kurvast komöödiast.

Teede: „Varumehed“ räägib lihttöolistest ja ehitajatest. Kas sul on kunstivaldkonna inimesena raske selliste tegelastega samastuda?

Kivi: Minu jaoks polegi nii tähtis ehitamine kui selline. Meie tegelased teevad kõike ja ma olen ise ka juhutööline olnud. Olen ömmelnud riieteletööpe ja aurutanud voodipesu, teinud tehases võileibu, viinud posti jne. Lasteaeda ja haiglasse pole ma sattunud, aga minu lihttööde nimekiri on pikk. Alati on kedagi vaja, kes päevaks või paariks appi tuleb.

Teede: Mulle meeldib kunst, mis räägib lihtsast inimesest. Eestis on väga tavaline, et romaanikirjanikud kirjutavad raamatuid kirjanikest, dramaturgid näidendide dramaturgidest. See on tihti väga igav.

Kivi: Jah, see tuleneb ilmselt töigast, et autorid arvavad, et tunnevad kõige paremini iseennast ja siis kirjutavadki iseendast. Dokumentaalteater võtab ette ka mingi täiesti tundmatu teema.

Teede: Autorina on väga lihtne kirjutada tegelast, kes on kirjanik, muuta ta tundlikuks ning rääkida tema sügavast sisemaailmast. Aga palju huvitavam on kirjutada tüübist, kes teeb 12

tundi päevas lammutustööd ja avastada, et tal on ka tunded ja sügav sisemaailm ning sellesse süveneda. „Varumehed“ on minu kümnes näidend ja need on vist mu lemmiktegelased. Nad meenutavad mulle kutte, kellega koos Öismäel üles kasvasin ja poe taga õlut join. Kannavad räpaseid tunkesid, lõunaks on pirukas kaasas ja elu on lihtne.

Kivi: Soomes on ka väga palju kirjutatud akadeemikutest ja kontoritöötajatest. Raske on meeles pidada, et tegelikult kogu maailm ei tööta kontoris. Koroonaajal räägiti lehes, et nüüd on terve Soome kaugtööl, ja ma mõtlesin seda lugedes, et ega ikka ei ole küll. Ehitada ja koristada, hooldada ja ömmelda ei saa kaugtööl. Nemad käisid tööl ikka edasi. Valgekraed istusid kodus arvuti taga.

Teede: Need tüübid ütlevad otse välja, mida mõtlevad. Kui sa liigud väga feministlikus ja poliitkorrektses seltskonnas, siis kipub meelest minema, et kogu maailm ei ole sugugi alati „õigel“ seisukohal. Kui ma intervjuueerisin Soomes lihtsate tööde tegijaid, siis käratasid nad ikka korralikult nii soomlaste kui ka eestlaste kohta. Kõik see jutt läks näidendisse sisse. See on päris šovinistlik, ksenofoobne ja rassistiik näidend, eks? Esimeses proovis küsisid Soome näitlejad isegi üle, et kas me saame tõesti nii hullusti öelda. Aga mu subjektid ju nii mõtlevad, see ongi dokumentaalsus.

Kivi: Jah, ma arvan, et see on ka ohtlik, kui kunst ei vaata enam maailma, vaid seda, milline maailm peaks olema. Pole mõtet rääkida utopiast.

Teede: Immigratsioon on kindlasti selle näidendi teema, kusjuures selle silmakirjalikkus. Paljud Eesti immigrandid Soomes kipuvad olema ikkagi rassistiiklikud, see on sellisele Eesti jõmmi tüübile hästi omane. Nad valivad parempopulistlikke erakondi nagu Soome Perussuomalaiset ja Eesti EKRE, kes on immigratsiooni vastu, ja kiruvad nendega kaasa, et sisserändajad on iga häda taga. Ise ei saa aru, et

Andra Teede.
Foto: Marko Kivistik.

nad on ise täpselt sama meele immigrandid.

Kivi: Sest immigrantide seas valitseb hierarhia ja eestlased on selle tipus. Meil on tehtud päris palju uurimusi eestlaste nähtamuse kohta Soomes. Kuna nad on valged, soomlaste nägu, siis jäävad nad Soome ühiskonnas nähtamatuks. Peale selle teevad nad ise ka palju tööd, et sulanduda. On eestlasi, kes põhimõtteliselt Soomes teiste eestlastega ei suhtle, et ise paremini sulanduda, jätta endast soomlase mulje. Siis avaneb sulle soomlaste tööpõld ja sa saad oma elukvaliteeti parandada, selle asemel, et tüüpilisi immigrantide töid teha.

Teede: Kuni suu lahti teed või kirja paned, mis su nimi on.

Kivi: Meil oli ju Kansallisteatteris sama kogemus. Alles siis, kui eestlaste trupp teatrisse proovi tuli, tegi meie teatri kokk suu lahti ja hakkas nendega eesti keeles rääkima. Seni ajani polnud meil aimugi, et kokk on eestlane, keegi ei teadnud, kuigi ta on teatris töötanud 20 aastat. Üks eestlasest koristaja on ka majas. Naljakaks läheb asi siis, kui need eestlased, kes Soomes eesti keelt rääkida ei taha, endale maja ostavad ja sinna töömehe kutsuvad. Töömees on lihtsalt ka tavaliselt eestlane. Aga üks räägib ikka soome keeles, et oma staatust hoida. Nad mängivad, et on niimoodi teistest paremad.

Teede: Eks eestlased Soomes jagunevad ka kategooriatesse. Üks grupp on see, kellel on pere ja kinnisvara Eestis, ja inimesed sõidavad aastaid või aastakümneid edasi-tagasi. Tulevad esmaspäeva hommikul esimese laevaga ja reedel viimasega tagasi või lepivad tööandjaga kokku mingi süsteemi, et olen kolm nädalat järjest tööl ja siis nädala kodus. Ja siis on nad laevas nii väsinud, et magavad põrandal trepi all. Jube piinlik. Teised on need, kes võtavad oma lapsed kaasa ja panevad Soomes lasteaeda. Need pered lähevadki Eesti jaoks kaduma, sest sellised lapsed enam Eestisse tagasi ei tule.

Kivi: Veel üks huvitav asi selle lavastuse juures on fakt, et seda lükati nii kaua edasi. Me tutvusime ju 2018. aastal ja tahtsime juba siis teha Eesti-Soome suhetest tükki, aga järjest tulid peale koroonajärgne ja siis ka Kansallisteatteri remont.

Teede: Nende aastate jooksul jõudsimeteha kahe peale neli last. Kivi: Ja kui algselt pisikesse black box'i kirjutatud näidend valmis sai, helistas mulle Kansallisteatteri loominguline juht Mika Myllyaho ja ütles, et tema arvates on see suur, mitte väike lavastus. Ta leidis, et „Varumehed“ just ei sobi väikesesse saalikesse, sest see pisendab teemat, mis on mõlemale riigile nii oluline. Need nähtamatud immigrandid, kes meie maju ehitavad ja meie vanureid hooldavad, tuleks just tõsta rambivalgusesse ja suurele lavale. Soomlastele teeb head, kui nad ka sellele osale ühiskonnast otsa vaatavad.

Teede: Jah, ilmselt ei mõtle paljud jõukamad soomlased kunagi sellele, kes koristab ja kasib nende ümbert, kui nemad seda ise teha ei taha.

Kivi: Soome rändamine mõjutab sadu tuhandeid inimesi Eestis, see on nii paljude perekondade teema, et keegi on välismaal tööl.

Teede: Ja kui lava läks suuremaks, tuli ka näitlejaid juurde. Alguses arvasin, et kirjutan ainult neljale näitlejale ja selle tõttu on näiteks naisrollid läbivalt nii väiksed. Arvasin, et kõik naised tuleb ühel näitlejannal ära mängida!

Kivi: Palju näitlejaid on meil muidugi ka videos. Ma valisin lavastajana video tee, sest mulle tundub, et see on nii suur osa nende inimeste elust. Kui su naine ja lapsed on Eestis, siis istudki nendega ühes lõputus videokõnes.

Teede: Meil on Eestis terve generatsioon Skaibi-vanaemasid. Üks asi, mis meie pika ettevalmistuse jooksul juhtus, oli sõda Ukrainas. Ma jõudsin paljud intervjuud ära teha enne sõda ja ei märganud, et eestlased tegelikult räägivad Venemaast ja venelastest hästi palju. Näiteks üks geimees rääkis, et kuigi eestlased on homofoobsed ja lubavad internetikommentaaries teda ära tappa, siis venelased lubavad seda teha näost näkku tänaval, ja tõmbavad noa välja. Et eestlased lihtsalt hauguvad, aga venelasi kardab ta päriselt.

Kivi: Ka Eesti-Soome suhetes on alati ju Venemaa kolmanda osapoolena sees. Pikalt oli Soomes selline suhtumine, et Tallinn on Nõukogude Liidu linn, mingit Eestit polegi olemas. Pärast sõda tegeles Soome ühiskond

kollektiivse unustamisega. Kui te vabaks saite, algas Tallinnas jooma- ja litsimajareisidel käimine. See oli ka noorte seas väga populaarne, ma olen isegi käinud tudengina Tallinnas pidu panemas.

Teede: Samal ajal vaadati eestlasi, kes olid Soome jõudnud, kui litse ja varga. Ära ei tohi unustada ka ajaloolist mõdet, seda ebaõiglust ja kadedust, et miks 1940-ndatel ikkagi teie jäite vabaks ja meid okupeeriti. Eestlastel on siiani väga palju haavu seoses soomepoiste saatusega ja meie ajalooga.

Kivi: Jah, alles nüüd oleme hakanud võrdsemale alale jõudma. Minu arvates on Soomes hakatud Eestit tõsisemalt võtma ja eestlaste maine on paranenud. Näiteks viimased Eesti parlamendivalimised olid õhtustes uudistes esimeseks looks, varem räägiti sellest kuskil lehesaba väikeses nupus.

Teede: Mis on Eesti ja Soome näitlejate suurim erinevus? Kas see paistab välja, et meie teatrikool on väga rangelt Stanislavski meetodile keskendunud?

Aino Kivi.
Foto: Mitro Härkönen.

Kivi: Teie näitlejad on väga head. Soomes ei olda Stanislavskis nii kinni, kuigi me tunneme teda ka. Aga Eesti Draamateatri näitlejad üllatavad mind just oma kehastumisoskusega. Näiteks Christopher Rajaveer peab meil lugema videos monoloogi, mis on poolenisti soome keeles.

Ja Christopher soome keelt ei oska, nii et ma kartsin, et ta jääb juba sellesse raskusesse kinni. Ma jõudsin talle ainult ühe korra soome keeles teksti ette lugeda, ülejäänud ettevalmistuse tegi ta iseseisvalt. Kui kaamera käima panime, et filmima hakata, hüppasid mul silmad peast välja, sest näitleja Christopher oli ühe hetkega kadunud ja tema asemel istus laua taga tema täiuslikult viimistletud tegelane Eero. Mul on väga hea meel, et saan koos Eesti Draamateatriga tööd teha.

Vestlust juhtis ja tõlkis eesti keelde Andra Teede

Andra Teede „Varumehed“ Kurb komöödia eesti võõrtöolistest

Lavastaja → Aino Kivi
Kunstnik → Karmo Mende
Valguskujundaja → Priidu Adlas
Videokujundaja → Rene Topolev
Helikujundaja → Lauri Kaldoja
Grimmikunstnik → Jari Kettunen

Osades → Taavi Teplenkov,
Tiit Sukk ja Kersti Heinloo
Eesti Draamateatrist ning Heikki Pitkänen,
Antti Pääkkönen, Paula Siimes
Soome Rahvusteatrist. Videos
Christopher Rajaveer, Gert Raudsep,
Inga Salurand.

Esietendus 6. mail 2023
Soome Rahvusteatri suures saalis,
16. septembril 2023
Eesti Draamateatri suures saalis.

Vasakult Rivo – Tiit Sukk, Kalju – Taavi Teplenkov,
Igor – Antti Pääkkönen, Janek – Heikki Pitkänen.
Foto: Mitro Härkönen.

Laine Mägi – suunaga üles

Laine Mägi särab Eesti Draamateatri lavadel kolme uue rolliga – kandvad osad lavastustes „Meister Solness” ning „Bertod ja Agnes”, värvikas karakter „Café Théâtralis”. Eraldi tähelepanu väärib tõik, et need rollid on loodud ühe hooaja jooksul. Kolm prooviprotsessi seitsme kuu jooksul on harvanähtav intensiivsus. Kõrvalt vaadates paistab aga, et suur koormus annab Lainele energiat muudkui juurde.

Sa käisid umbes aasta tagasi „Hommik Anuga” saates ja rääkisid, et tahaksid rohkem oma erialast tööd teha, rohkem rolle. Nüüd oled sa järsku Draamateatri kõige hõivatum naisnäitleja. Oled sa oma sooviga rahul?

Ma ei mäletanudki seda ütlemist. Vaata, kui suur on sõnajõud! See on tõesti see, mida ma tahtsin. Õeldes ma ei mõelnud, et see on sedalaadi soovimine. Aga ju see oli piisavalt tugev tahtmine.

See hooaeg on mul nagu nooruses. Esimesed 10–15 aastat olidki mul sellised hooajad, kus üks töö ajas teist taga. Samas ma ei saa öelda, et koormus oleks sel hooajal kuidagi üle mõistuse olnud. Kaks suuremat tööd – Agnes, Aline „Meister Solnessis” ning siis vähe kergem „Café” seal vahel. Samas „Cafés” ma pidin laulma, mida ma polnud kaua teinud.

Esimene roll sel hooajal oli sul „Meister Solnessis”.

See töö tuli nii õigel ajal. Mul ei ole kaua suurt asja olnudki. Kui sa mulle pakkumise tegid, lugesin ma kohe lbseni originaali läbi ja ma ei saanud aru, kuidas sellest üldse asja peaks saama. See oli nii lohisev ja veniv. Aga kui sa lõpuks oma uue versiooni saatsid [lbseni „Ehitusmeister Solnessi” uusversiooni „Meister Solnessi” autorid on Mehis Pihla ja Siret Campbell], siis sain väga hästi aru. Esimesse proovi tulles oli mul kõik enda arust juba täiesti selge...

Aga...?

Proovides me läksime minu kujutlusest täiesti teises suunas (*naerab*). Ja see oli väga hea. Minu ettekujutus Alinest oli alguses palju lihtsam ja lineaarsem. Ta on tegutseja naine. Proovide käigus

lisandus talle palju saladusi – kõike seda, mida ta ütle mata jätab.

Mis mulle suure äratundmise pakkus, oli see, et oma ettevõttega tegelemine ongi Aline looming.

Ma sain enda elu väga suurel määral seljatagusena kasutada. Just seda, mida ma teen väljaspool teatrit – oma tantsukooli Pärnus, selle pidevat ehitamist. Ma ei ole seda külge pea üldse oma rollides kasutada saanud. Ma pigem ikka satun mängima mingeid katkiseid naisi, kes ei tule omadega väga hästi toime. Mõni tegelane on teeselnud, et on ettevõtlik ja tugev, aga Aline seda ongi. Kui minu kolleegid tantsukoolist vaatamas käisid, ütlesid nad: „Kui see oli praegu roll, siis järelikult oled sa tantsukoolis kogu aeg rollis.”

Kuidas sul tantsukooliga läheb?

Ehitan ikka uut maja koolile. Omast arust ütlesin ehitajatele ka, et mul on rahadega keeruline seis. Ja siis ükspäev imestan, et näe, tellingud püsti, ehitajad platsis. Ju neil on omal ka vaja töödegraafik täita (*naerab*). Nii et küll see kuidagi tehtud saab.

Alinel on tükis lause: „Jälle raiskad raha oma tornile.” Tõnu [Tõnu Oja mängib meister Solnessi] oli see, kes proovis soovitas, et selle lause Aline röögatab. Röögatangi, kuigi ise nägin algul seda ütle mist palju leebemalt. Sellest Aline tunde st saan ma väga hästi aru.

Aga Kuke-Mari „Café Théâtralis”? Kas sellel rollil on ka tugev isikliku elu kate?

Ma ei pidanud alguses üldse „Cafés” kaasa tegema. Mina olin ju samal ajal Solnessi proovides. See, et ma „Cafés” ikkagi kaasa teen... Karmo ja Teele lõõpisid puhketoas: „Kuidas nii – meie teeme kabareed, Laine Mägi töötab samas majas, aga trupis ei ole.” Ja siis mina lõõpisin vastu, laulsin isegi mingeid ridu, palun väga – laulgi olemas. Lõpuks tuli Karmo täiesti tõsiselt ja ütles, et nüüd oled trupis kirjas ja pead oma numbri välja mõtle ma [Karmo Nigula on „Café Théâtrali” üks lavastajatest].

Ega mul palju aega polnud. Mulle tuli meelde Kuke-Mari. Tallinnas toimetas kunagi selline tegelane. Tal olid kollased kummikud, värvilised riided, huuled alati punased. Mingid kotid olid tal alati käes ja laulis kogu aeg pominal kõigest, mida parasjagu nägi. Lavaka ajal ma hakkasin isegi marsruute valima selle järgi, et Kuke-Mari ka teele jääks. Kivirähk mäletas teda ka väga hästi ning tema tegelikult mõtleski selle täpse lavakuju välja.

Isiklikust elust on seal see, et too lava Kuke-Mari on ka kunagi mööda restorane ja kohvikuid tantsinud. See vägagi meenutas minu varietee aegu, mille ma nüüd maha tantsin.

Kas töö „Bertodi ja Agnese ga” oli eelneva kahega võrreldes keerulisem? Seal oli Agnese kallal rohkem peamurdmist?

See oli väga põnev töö. Ma pidin väga palju süvenema Agnesesse ja kuna tal on Alzheimer, siis ka sellesse. Ma ei olnud selle haigusega varem kokku puutunud. Ma lugesin, uurisin selle kohta.

Lugesin ka raamatuid, mille olid kirjutanud inimesed, kes on kas oma isa või ema hooldanud. Nad olid kirjutanud just sellest perspektiivist, mis selline hooldamine on nende ellu andnud. Just andnud, mitte võtnud.

Autor, Noa Lazar-Keinan, on kirjutanud selle loo enda vanaema-vanaisa pealt. Ta on leidnud väga hea võtte, mille kaudu tegelasi avada. Ühelt poolt peabki haiguse tõttu pidevalt mingeid mineviku seikasid meelde tuletama. Teisalt saab mingeid asju otse välja öelda, kuna „see unustatakse ju kohe ära”. Kõige põnevam on aga see mänguline vabadus, mis tekib – pole ju mõtet kogu aeg „haigega” vaielda, palju targem ja toredam on temaga kaasa mängida. Kui Agnes arvab, et Bertod on tema „kunstnikust armuke”, siis annab see mehe tegutsemisele ka rohkem ruumi.

Mulle meeldib seda tükki väga mängida. Ma polnudki varem Martiniga [Martin Veinmann mängib Bertodit] koos mänginud, pidin teda partnerina ka avastama. Meil oli proovides väga kaua, vist kontrolletenduseni välja, kogu tükk „pingeline paugutamine”. Pärast kontrolli rääkisime kolleegidega, kes vaatamas käisid ja tänu nende tagasisidele läks kõik järsku paika. Hooldaja-abistaja pole kunagi selles olukorras vihane, vastupidi, kuna neid intsidente on juba nii palju olnud, siis tekib teatav rahunemine ja toetamine. See töö oli paras pätkel närida. Ma olen väga õnnelik, et trupis on ka Hilje [Hilje Murel], kes mängib Agnese tütar t, me saime palju teineteisele toetuda.

Mis need asjad on, millele sa mõtled, kui sa rolli lood?

Mul on nii hea meel, et ma olen saanud Linda Rummoga tööd teha. Küll ta oli särav ja tugev näitleja. Ma olin vist kolmandat aastat teatris töö l. Töötasime Pärnus Jean Anouilh’ „Metskassiga”. Vello Rummo oli lavastaja, aga Linda Rummo oli mulle palju olulisem. Siis ei olnud kommet teha proovides sellist analüüsi nagu nüüd. Loeti-loeti ja siis tõusti vaikselt püsti. Aga pärast üht proovi kutsus Linda Rummo mu kõrvale ja rääkis umbes 15 minutit. Ta sai väga hästi aru, kus maal ma olen ning rahulikult ütles umbes viis punkti – mis on need sambad, millel tegelane seisab ja kuhu välja jõuab. Ta tegi mulle justkui tegelase elugraafiku. See oli nii täpne... Seda õpetust kannan ikka veel kaasas.

Ja siis muidugi Aarne Üksküla. Ta ütles kunagi kooliajal, et tema tuletab vahetult enne lavale minekut meelde, mis on see keemispunkt, kulminatsioon, kuhu tegelane peab jõudma. Ta mõtleb selle läbi ja siis astub lavale. Päeva jooksul juhtub kõikvõimalikke asju, aga et õhtul etenduse lainele saada, tasub just see tipp silme ette manada. Kui see on selge, siis ükskõik kust sa alustad, küll sa sinna välja jõuad.

Linda Rummo ja Aarne Üksküla... Nende „Kes kardab Virginia Woolfi?” Endla teatris ma käisin väga mitu korda vaatamas. Iga kord oli suu lahti. Eriliseks tegi selle nende mõttetäpsus. Solnessi on ka väga hea mängida, sest me oleme seal saavutanud väga hea mõttetäpsuse. Ma mõtlen enda tipu–hetke läbi (endiselt kasutan seda nippi) ja siis lähen lavale.

Kui palju sa ise noortele kolleegidele nõu annad? Paljud neist on ju olnud sinu õpilased lavakunstikoolis.

Kui ma näen midagi, kus ma saaksin aidata, üldjuhul see ei ole midagi suurt, siis ma vahel vaikselt ütlen, aga siis soovitan ka lavastajalt üle küsida. Pigem ma hoian ennast võimalikult kaua tagasi, enne kui ütlen. Küpsemise aeg on näitlejatel teinekord väga pikk.

Aga natukene vanematega, näiteks Hiljega, saame küll juba üsna avatult rääkida. Agnese rolli puhul – Hilje oli kogu aeg proovides ja vaatas palju kõrvalt. Tema oli see, kes aitas mul teksti õppida. Koos töötades oleme saanud teineteisele väga palju abistavaid ettepanekuid teha. Kui on, mida kiita, siis tuleb kiita. Ja kui ei ole, siis... siis öelda. Ja kui öelda, siis nii, et abi oleks.

Mulle meeldib, et mul on majas omad inimesed, keda ma usaldan ja kellelt ma saan küsida. Vahel ma lausa ootan mõnelt tagasisidet. Siis justkui muuseas satun kõrvuti jalutama, nii „kogemata” istun samasse lauda. Küll ta lõpuks ütleb ja lõpuks julgen ise otse küsida ka.

Mul on väga kahju, et Maša [Maria Klenskaja] ei näinud neid rolle, mis mul nüüd on olnud. Et ta ei näinud Solnessi, ei näinud Agnest. Viimased aastad me jagasime temaga garderoobi. Ja läbi Maša ma olen väga mitu rolli teinud. Ma senimaani arvestan proovides Maša arvamusega. Kui Maša lahkus, siis ehted, mida ta laval kandis, tõi Maša tütar minu kätte. Need on mõeldud teatril e ja ma olen neid juba mängu ka võtnud. Maša valis ise kõik ehted, mida ta laval kandis. See oli tema jaoks tähtis. Nüüd, nende ehetega, käib Maša minuga laval kaasas. Alinel on Maša märk. Agnesel on Maša pross. Need ehted, mis ma Agnesena annan laval oma tütrele Širale – need on Maša ehted.

See ei ole mingi ebausk. Mulle meeldib, et need asjad saavad lavale tagasi, et need võetakse jälle mängu.

Sinu rollides on ka palju huumorit. Otsid sa seda ekstra või on see midagi, mis „lihtsalt tuleb”?

Mulle meeldib tõsiselt asju ajada. Ja kui samal ajal inimesed naeravad, siis järelikult on selles midagi täpset. On mingi äratundmine. Lõõpimises on ju ka alati peamiselt tõde.

Minu esimene teatriõpetaja oli Sirje Raudsik 32. keskkoolis. Teismeeas ma pidin mängima ilusaid esimesi armastajaid. Aga ükskord ma sain mängida üsna ramedat vanamutti. Etendus läks hästi, kõik saalis naersid. Ja kui pandi hindeid, siis Sirje Raudsik ütles: „Mihelson-Adamson [neiupõlvenimi], ennustan teile – karakterid-karakterid-karakterid! See on teie ampluaal!” Ma mõtlesin, et mis asja – hakkangi nüüd mingeid Marisid ja mutte mängima? Vaidlesin mõttes vastu, aga mingi äratundmine seal oli. Nüüd tuleb see Raudsiku „karakterid-karakterid-karakterid” ikka aeg-ajalt meelde.

Mulle meeldib mäng. Mulle väga meeldib proovi teha. Aga tavaliselt umbes poole protsessi pealt tahaks lavastajast lahti saada (*naerab*). Tahaks mängima hakata. Õnneks seda ei juhtu ja lavastaja pilk saadab ikka esikani ja see on tegelikult tugi!

Sa olid nüüd üksiti ka teatriauhindade žüriis ja pidid väga palju teatrit vaatama. Mis mulje Eesti teater sulle jättis? Milline teater sulle meeldib?

Stiil võib olla igasugune. Igav ei tohi olla. Issand, kuidas ma ei salli igavat teatrit! Laine Mägi läheks igavalt etenduselt vaheajal minema, aga žüriiliige Mägi vaatas kõik etendused kohusetundlikult lõpuni. Aga kokkuvõttes – jumal tänatud, et ma seal žüriis olin. Ma olen selle eest tagantjärele väga tänulik. Teatud eas tuleb ju ikka see faas, kus ei taha enam teatris käia. Tänu žüriitööle ma olen uuesti teatrit vaatajana armastama hakanud. Tegelikult on väga palju huvitavat. Kui aastast tehakse 200 lavastust, siis 100 neist on küll põnevad – ühesõnaga – elus teater. Ma olen avastanud näitlejaid ja lavastajaid, keda ma poleks muidu näinud.

Eriti hea on see, et kõik need emotsioonid, mis ma etendusi vaadates sain, talletuvad kuskile ja ma saan neid nüüd siin koduteatris realiseerida. Nii häid, kui ka... Sest kui miski ei meeldi, siis mis seal ikka rääkida – tee ise paremini!

Mingi sisemine vunk on tulnud peale, mis ütleb, et „Te veel ei tea, mis ma kõik ära teen!” Mitte et ma iseendale mingeid materjale otsiks. See aeg pole veel käes. Õnneks on kõik need esimesed armastajad juba ammu mängitud ka.

Kuidas sa selle suure koormuse juures vastu pead? Sul on praegu igal õhtul etendus.

Ütleme nii, et mõtetega saan hakkama, kehaliselt praegu väga palju ei logise. Kas sa kujutad ette – mulle tuli pensioniteade. Ma saan 3. augustil pensionile! Täitsa lõpp. Rekkor ütles, et tal on juba ammu käes. Kaks tundi täitsin igasuguseid dokumente. Õnneks minu tööraamat oli kenasti Draamateatri seifis. Trupijuht Haldja tõi selle ja imestas – issand, Laine, sa oled hambaarsti abina töötanud. Olengi. Ma tahtsin ka kunagi tähtis inimene olla ja valget kitlit kanda. Koridori peal sain patsientide küsimustele vastata ja seletada. Õnneks olin ikka nii tark, et ütlesin: „Oodake, konsulteerin teise arstiga üle.” Nii et kaks suve mängisin „arsti”, noh, võtsin sellise rolli.

Tundub, et sa ei võta seda pensioniiga eriti traagiliselt.

Ei-ei. Muidugi mitte. See ei ole üldse teema. Mul on veel nii palju teha. Mul on vähemalt 30 aastat veel vaja, et oma asjad ära teha. Ma elan 102-aastaseks. Selle ma olen ammu ära otsustanud. Sinna on rohkem kui 30 aastat, nii et veidi jääb aega puhkamiseks ka.

Ma olen praegu igal juhul suunaga üles. Ma tahaks näha, kuidas see õitsemine mul läbi ei lähe. Igal juhul läheb. Ma ei tea, et mis veel tulemas on, hetkel ei paista midagi, aga ma tean, et tulemas on. Ma olen täiesti kindel.

Mehis Pihla

Aline – Laine Mägi. Halvard Solness – Tõnu Oja. Foto: Heikki Leis.

DRAAMATEATRI TEMPO, RÜTM JA MUUSIKA

Ahto Abner, eelkõige tuntud jazz-trummarina, on ühtlasi Eesti Draamateatri kõige suurema koormusega „külalisnäitleja“. Ta lööb muusikuna kaasa lavastustes „Lehman Brothers“ ja „Café Théâtral“, suvel hakkab ta mängima „Onu Bella tähestikus“.

Kuidas sa teatri juurde jõudsid?

See oli asjade loomulik käik. Ütleksin, et see oli „tähtedesse kirjutatud“. Olen siiralt tänulik oma vanematele, kellelt olen pärinud huvi lavakunstide vastu. Minu ema oli vaatamata liikumispuudele suur teatri austaja ning vedas mind endaga kaasa erinevatele etendustele. Mõistan alles nüüd, olles ise lapsevanem, et ta soovis mulle pakkuda kogemusi, mis avardaksid mõttemaailma ning „sisekosmost“. Need teatrikülastused jätsid väga sügava mulje. Eriti meelde jäi kunagine Noorsooteatri lavastus „Skangpoomijad“. Selgelt on mees Tõnu Oja ja Guido Kanguri rollid. Ühega neist olen nüüd garderoobikaaslane ning teisega seob pikaajaline huvi jazzmuusika vastu ning muidugi „Lehman Brothers“. Minu isa oli muusik, kes pidi keskeas vahetama elukutset ning täitis kunstilist vaakumit maalimise ja loodusretkedega. Isa oli tundlik helide ning valguse suhtes ja meie kodu oli mingist hetkest polsterdatud helikindlate materjalide ning isikupäraste valgustitega. Mäletan ka enda suurt huvi erinevate valgustite

ja pürotehniliste lahenduste vastu. Tihti pani isa mulle pähe kõrvaklapid või sättis lihtsalt raadio ette istuma. Nii võisin tunde kuulata kuuldemänge ja muusikat vanadelt vinüülidelt. Lapseeas saidik on mind lummanud kaunis keel, helimaastikud ja müstiline valgus. Need kütkestavad meeltehõrgutised saavadki kokku põimitud teatris. Enne „Lehman Brothersi“ lavastust puutusin teatritegemisega põgusalt kokku (koostöö Piip ja Tuut mängumajaga, muusikaprojektid Siim Aimala ja Mihkel Mälgandiga, teatritehnikaprojektid Mingo Rajandiga), aga teekond muusikast teatrilavale on olnud selge liikumine loomingulise unistuse suunas.

Draamateatri majas liigub ringi üks tsitaat, mille autor sa väidetavalt oled: „Ma ei kujuta enam muusikat ilma näitlejateta ettegi.“

See oli naljaga pooleks öeldud, aga mõte oli selles, et olen jõudnud pea 25-aastase muusikutee käigus muusikani, mida ise olen nimetanud isetuks muusikaks. See on helimaailm, mis ei ole pealetükkiv ega liigselt ilutsev ning jätab piisavalt ruumi olemisele ja mõtetele. Kui siduda selline muusika teksti ja/või visuaalidega, siis see on mu absoluutne lemmikversioon. „Lehman Brothersi“ lavastuses seda tegimegi, mis oli minu ühe kaaluka ja pikaajase unistuse täitumine. Tahangi südamest tänada oma kalleid ansamblikaaslaseid Joel ja Heikko Rummeli, Hendrik Toompere jr-it ja Lauri Kaldoja, Guido Kangurit, Mait Malmsteni ja Priit Võigemasti, kes löid selleks koostööks üliammusa pinnase.

Kuidas teatriproovid erinevad muusikute proovidest?

Teater on suhteliselt suur organism ja minu varasemad tegemised on seotud väiksemate ja pigem improvisatsioonilise muusika kooslustega.

Aja puuduse ja olematu prooviperioodi rahastuse (vaevalt jagub kontserdi honorariks) tõttu ei jõuta tihti kontseptsiooni ja nüanssideni. Sellest tuleb ka suurim erinevus. Kui ansambliproovis käiakse läbi muusikaline materjal ning heal juhul sõnastatakse küsimused millal, kellega, kellele, kus ja kui palju, siis lavastuse toimimiseks on vaja oluliselt selgemalt määratleda kunstilised eesmärgid ja lahendused, kontseptsioon, eelarve, funktsioonid, rollid jne, jne. See teeb teatri loomingulise töö väga põnevaks ja meeliterutavaks kogemuseks.

Kui kontserdisaalis on muusik A ja O, siis teatris mängimine eeldab austust ja alandlikkust teksti mõtte ja emotsiooni suhtes. Vahel kontrasti, aga vahel võimendi näol. Nootide rohkus ei maksa teatris palju.

Suvelavastus „Onu Bella tähestik“ – kas nüüd pead väga palju Onu Bella muusikat kuulama? Kuidas professionaalsed muusikud selle üle elavad?

Võrreldes sellega, kui palju tavaliselt Onu Bella muusikat kuulan, siis pean tõesti väga palju kuulama. Ma veel ei tea, kuidas professionaalsed muusikud selle muusikaga toime tulevad, aga meie bänd on ka keerulisemaid pätkleid pidanud järema.

Kuna enamus Onu Bella leivanumbreid on juba seaded või töötlused, siis muusikaliselt tahame pigem lauale tuua Mehukatti segud number 13 ja 14 ehk siis hõngu sellest ajast. Kindlasti saab üht-teist ka seada ja meie enda nägemust sellest ajastust publikuni tuua. Igal juhul saab see olema karm retk inimväärikuse ääremadele, kus muusikat ei peagi nimetama muusikaks.

● **Mehis Pihla**

„Café Théâtral“ muusikud: Kristjan-Robert Rebane, Madis Muul, Ahto Abner, Marek Altrov. Foto: Heikki Leis.

Toimetajad → Kairi Kruus, Ene Paaver, Mehis Pihla. Kujundaja → Kadri Hallik
Kaanel Tõnis Niinemets lavastuses „Onu Bella tähestik“. Foto: Kadri Hallik

Eesti Draamateater, leht nr 25
ISSN 1736-7247
tel 683 1404
info@draamateater.ee
Pärnu mnt 5 10148 Tallinn
draamateater.ee